

**УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ ПОТОКАМИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ
В ПЕРІОД КРИЗИ**

Визначено основні напрямки регулювання регіональних трудових потоків на ринку праці Донецької області в період кризи. Визначено розміри укрупненого трудового потоку на регіональному рівні і надано характеристику сальдо потоків між певними категоріями зайнятості. Проведено аналіз глибини, швидкості та ступеня рухливості досліджуваних трудових потоків на ринку праці Донецької області. В статті визначено провідні фактори впливу кризи на формування трудових потоків на регіональному рівні.

Basic directions of adjusting of regional labour streams are certain at the market of labour of the Donetsk region in the period of crisis. The sizes of the combined larger labour stream into units are certain at regional level and given description of balance of streams between the certain categories of employment. The analysis of depth, speed and degree of mobility of the explored labour streams at the market is conducted labour of the Donetsk region. In the article the leading factors of influencing of crisis are certain on forming of labour streams at regional level.

Ключові слова: трудові потоки, швидкість, глибина, рухливість трудових потоків, ринок праці.

Управління сучасними соціально-економічними процесами у період кризи обумовлює об'єктивну необхідність у використанні системного підходу до управління трудовими ресурсами і формування відповідної методології. Дана проблема достатньо вузько розглядається як в дослідженнях у області економіки праці, так і в дослідженнях у області логістики, що не дозволяє повною мірою реалізувати можливості, що надаються об'єднанням даних напрямів на основі інтегральної парадигми логістики. Відсутність фундаментальних робіт, які присвячені використанню логістичного підходу в управлінні відтворенням трудових ресурсів в сучасних умовах господарювання і невизначеність можливостей підвищення ефективності відтворення трудових ресурсів обумовлюють необхідність застосування логістичної методології в управлінні трудовими ресурсами в сучасних економічних системах.

Можливість розгляду трудових ресурсів у вигляді поточних процесів, а також доцільність застосування системного підходу щодо управління цими ресурсами фрагментарно розглянуто в дослідженнях вітчизняних та іноземних авторів (Т.Ю. Базаров, І.В. Бушмарін, М.В. Грачов, Л.І. Євченко, А.П. Єгоршин, Л.В. Івановська, Дж. Іванцевич, А.Я. Кібанов, Т.А. Комісарова, Л.А. Костін, И.К. Макарова, Е.В. Маслов, Е.Б. Моргунов, С.К. Мордовін, Ю.Г. Одегов, Т. Пітерс, Т.О. Разумова, С.Ю. Рошин, Р. Уотерман, С.В. Шекшня), в яких розглядаються різноманітні процеси, що пов'язані з управлінням і динамікою трудових ресурсів.

Як було визначено нами раніше, трудовий потік слід розглядати як сукупність трудових ресурсів, які переміщуються між відповідними об'єктами і сферами зайнятості завдяки впливу соціально-економічних причин за одиницю часу (місяць, квартал, рік і т.ін.). Трудовий потік включає тільки те населення, яке в даний конкретний момент знаходиться в процесі руху на ринку праці або за його межами, але не в стані стабільності. Тобто в нього входить та частина економічно активного і неактивного населення, яка в даний момент переміщується між підприємствами, галузями, територіями, видами зайнятості, логістичними ланцюгами. Наприклад, зайняті особи, що переміщуються в даний момент з одного робочого місця на інше; пенсіонери, які знайшли роботу; студенти, що вирішили підробляти у вільний від навчання час і т.ін.

Особливого значення набуває в сучасних умовах регулювання соціально-економічними процесами, яке базується на ефективному управлінні укрупненими трудовими потоками, які переміщуються між статусами в зайнятості (зайняті – безробітні – економічно неактивне населення). Схематично укрупнені трудові потоки можна надати на рис. 2. Зважаючи на необхідність дослідження факторів руху укрупнених трудових потоків, слід, по-перше, визначити фактичні розміри завдяки їх поліпоточності через дослідження їх наступних складових:

- 1) потік від економічно неактивного населення до зайнятих (приток +);
- 2) потік від економічно неактивного до безробітних (приток +);
- 3) потік від безробітних до неактивного населення (відтік -);
- 4) потік від безробітних до зайнятого населення (приток +);
- 5) потік від зайнятих до безробітних (відтік -);
- 6) потік від зайнятих до неактивного населення (відтік -).

Насамперед, необхідно визначити розміри притоків і відтоків за кожним напрямком, але зважаючи на певну складність цього визначення, звернемося до аналізу сальдо цих потоків на прикладі аналізу укрупнених потоків на ринку праці Донецької області (табл. 2).

Розглядаючи сальдо потоків на ринку праці Донецької області слід відзначити наявність позитивного сальдо притоку в категорію зайнятих: в період з 2005-2008 рр., що обумовлено скороченням чисельності безробітних і неактивного населення. Відбувається відтік населення з категорії економічно неактивного і безробітного населення, але вже з 2008 року зростає приток у категорію безробітних, який

складає 2,8 тис. осіб з одночасним відтоком 48,3 тис. осіб з категорії економічно неактивного населення і зменшенням притоку в категорію зайнятого населення (табл. 3).

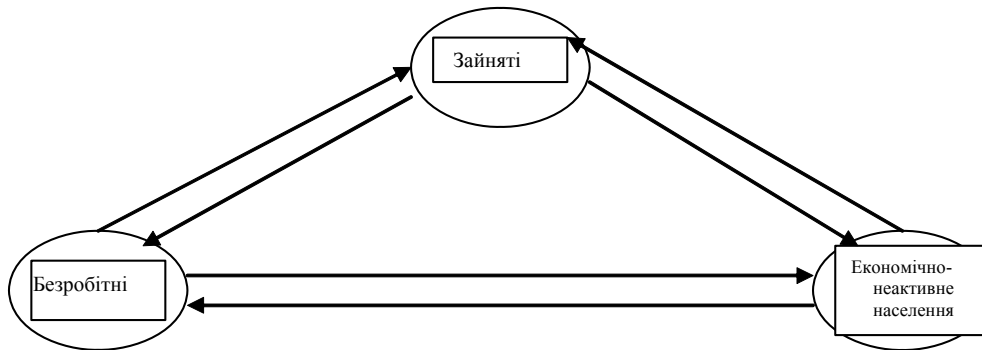

Рис. 2. Сутність укрупненого трудового потоку

Таблиця 2

Динаміка чисельності окремих категорій населення Донецької області, тис. осіб

Категорія населення	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Економічно активне	2265,1	2261,6	2260,7	2267,3
у т.ч. зайняте	2124,9	2132,3	2135	2138,8
безробітні	140,2	129,3	125,7	128,5
Економічно неактивне	2393,9	2348,4	2307	2258,7
Постійне населення	4659	4610	4567,7	4526

Така тенденція є відповідним реагуванням ринку праці на прояви економічної кризи вже у листопаді 2008 року. На початок 2009 року на обліку в центрах зайнятості перебувало майже 58 тисяч жителів області, що в півтора рази більше, ніж на 1 жовтня 2008 року.

Заявлені обсяги звільнення штатних працівників за 9 місяців 2009 року підтвердилися на 33%, тобто для Донецької області в цілому звільнення не носили масового характеру.

Таблиця 3

Сальдо трудових потоків на ринку праці Донецької області, тис. осіб

Рік	Сальдо потоків за категорією «зайняті»	Сальдо потоків за категорією «безробітні»	Сальдо потоків за категорією «економічно неактивне населення»
2006	+7,4	-10,9	-45,5
2007	+2,7	-3,6	-41,4
2008	+3,8	+2,8	-48,3

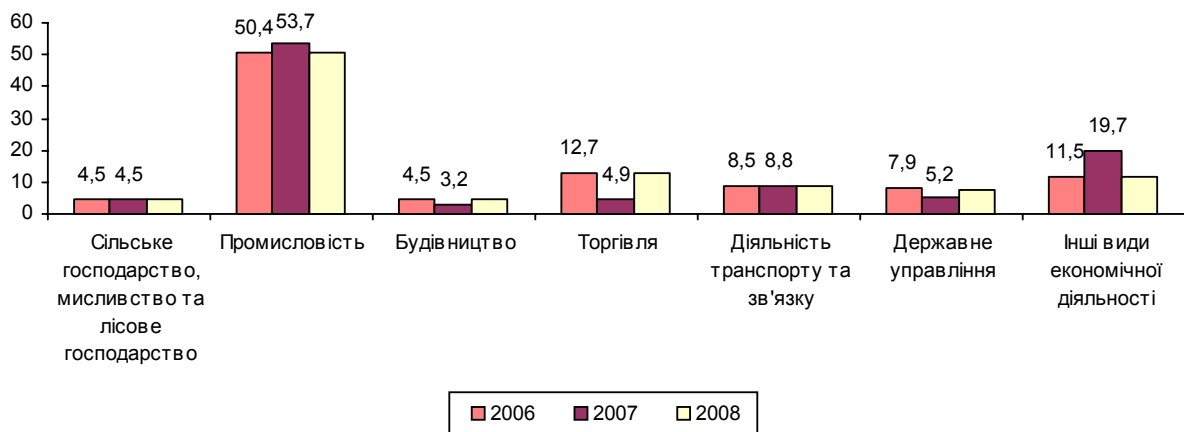

Рис. 3. Звільнення працівників за видами економічної діяльності у 2006-2008 роках (відсотків до загальної кількості звільнених)

Найбільш швидко рухливими вихідними потоками відбувалися в наступних галузях, на які припадає більше половини вивільнених: з переробних галузей економіки, переважно з металургії та машинобудівництва, 14,3% з добувної галузі, 6,3% з будівництва, 3,4% з торгівлі. При заявленому вивільненні 54 тисячі осіб, фактично вивільнено 17700 осіб (рис. 3).

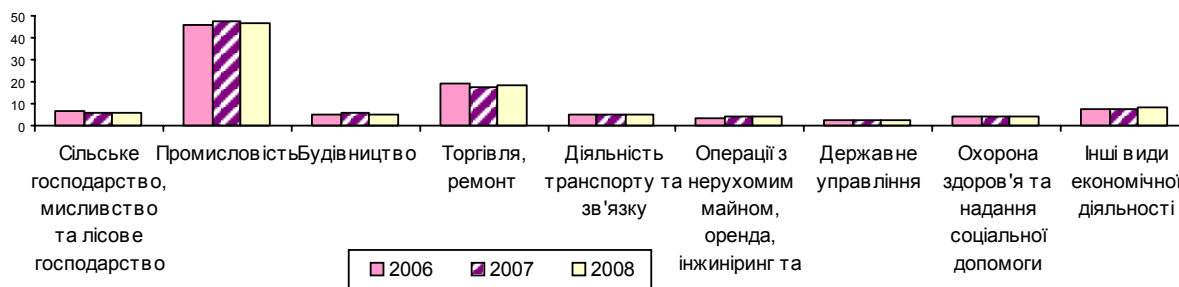

Рис. 4. Працевлаштування незайнятого трудовою діяльністю населення за видами економічної діяльності у 2006-2008 роках (відсотків до загальної кількості працевлаштованих)

Вжиття антикризових заходів щодо поліпшення соціально-економічного стану області знайшло відображення у динаміці звернень незайнятого населення за допомогою у працевлаштуванні до міських та районних центрів зайнятості. Якщо в січні 2009 р. за допомогою у працевлаштуванні звернулось 16 тис. незайнятих громадян, то у березні – 10,1 тис. осіб, у подальші місяці в межах 7-9 тис. осіб (рис. 4).

Як видно із порівняння за останні чотири роки, помісячна динаміка звернень, яку наведено на рис. 5, демонструє щорічну стійку тенденцію зростання звернень у жовтні-листопаді. Тобто, наприкінці 2009 року, на відміну від аналогічного періоду 2008 року, помісячна динаміка звернень незайнятих громадян вже має ознаки традиційного сезонного коливання, які носять чітко виражений помісячний характер. В 2009 році основні сезонні тенденції зайнятості: в сільському господарстві, комунальній галузі, будівництві, оздоровчо-курортній галузі повністю підтвердились.

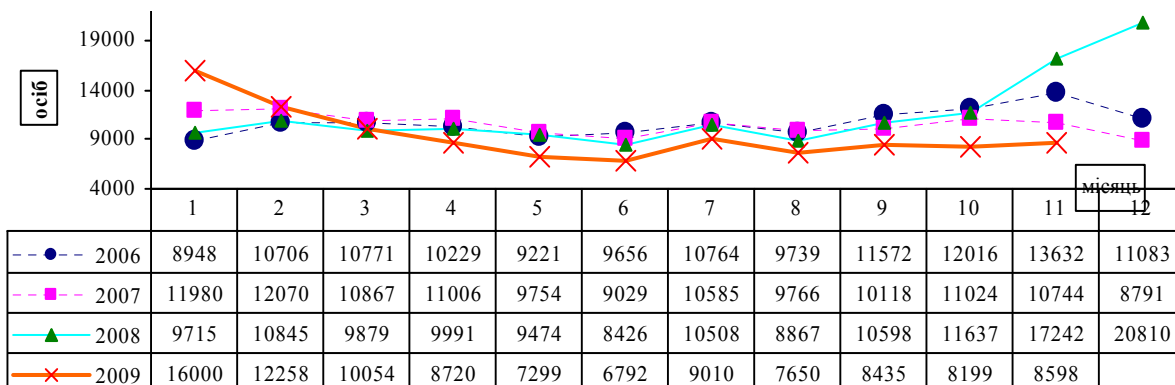

Рис. 5. Динаміка звернень незайнятого населення по Донецькій області за допомогою у працевлаштуванні

Протягом 2009 року досягнуто поступове зменшення рівня зареєстрованого безробіття. Найбільший рівень зареєстрованого безробіття в цілому по Донецькій області був у квітні 2009 року — 2,5%, станом на 1 грудня 2009 року він знизився до 1,6%. Розглядаючи динаміку рівня зареєстрованого безробіття слід визначити, що за розміром ці потоки слід віднести до класифікації за розміром – широкі, оскільки вони охоплюють понад 1% економічно активного населення (рис. 6).

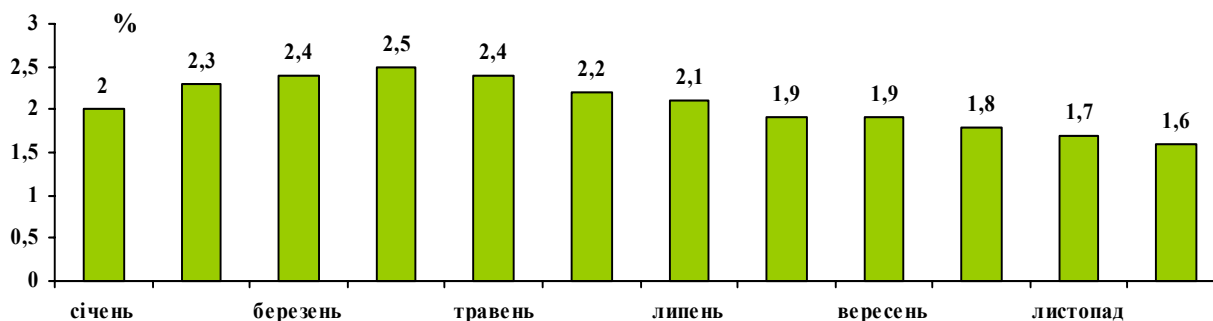

Рис. 6. Динаміка рівня зареєстрованого безробіття протягом 2009 р.

Актуальними питаннями є регулювання швидкості руху трудового потоку, яка характеризується кількістю знайдених (покинутих) робочих місць трудовими ресурсами даного потоку в одиницю часу, а саме визначення суми наявних вакансій та їх укомплектування на ринку праці Донецької області за певний період часу (рік) протягом 2006-2009 років. Швидкість руху трудових ресурсів протягом цього періоду скоротилася майже у 3,6 рази і складала у 2009 році біля 110 тис. осіб. У той час протягом 2009 року відбувається різке скорочення як кількості вакансій, так і їх рівня їх укомплектування більш ніж у 2 рази.

Широке використання антикризового менеджменту, консолідація зусиль всіх соціальних партнерів на ринку праці, спрямованість роботи на мінімізацію та подолання негативних наслідків світової фінансової кризи дозволили зменшити негативні наслідки фінансово-економічної кризи та поліпшити характеристики зареєстрованого ринку праці Донецької області. За 11 місяців 2009 року працевлаштовано 44 тисячі безробітних, ще 23 тисячі осіб залучені до участі у громадських роботах. Станом на 1 грудня 2009 р. на обліку в службі зайнятості перебувало 45,3 тисяч осіб, що дорівнює 01.12.2008 року.

Для більш повного аналізу руху робочої сили на ринку праці Донецької області слід звернути увагу на поступове скорочення середньооблікової чисельності штатних працівників та одночасне зростання неповної їх зайнятості, яка є одним з джерел формування потенційного трудового потоку на ринку праці. За даними державної статистичної звітності протягом січня-листопада 2009 року середньооблікова чисельність штатних працівників підприємств і організацій області (без обліку працівників малих підприємств і зайнятих у громадян-підприємців) склала 1170,8 тис. осіб, що менше аналогічного періоду 2008 року на 112,5 тисяч, або на 8,8%. Для порівняння зменшення чисельності штатних працівників за 11 місяців 2008 року до 11 місяців 2007 року склало 0,3%.

У листопаді 2009 року в неоплачуваній відпустці побувало 45,6 тис. осіб, або 4% зайнятих в економіці області, а 107,8 тис. працівників, або 9,4% працювали в режимі неповного робочого часу. Чисельність відправлених у вимушені відпустки зменшилась в порівнянні з попереднім місяцем на 5,4%, а переведення на скорочений робочий час у листопаді 2009 р. було менше, ніж у жовтні 2009 р., на 0,2%.

Особливого значення набуває дослідження показників співвідношення попиту та пропозиції на регіональному ринку праці, які визначають глибину трудового потоку, а саме надають уявлення про певні якісні характеристики трудових ресурсів, утворюючих даний потік. Криза привнесла поглиблення диспропорцій попиту та пропозиції на регіональному ринку праці. Якщо загальне навантаження незайнятого населення на вільні робочі місця на початок грудня зросло у 4 рази у 2009 р. у порівнянні з 2008 р., то на робітничі місця – більш ніж у 5 разів, на посади службовців – у 3 рази. Наприкінці 2009 року найбільше навантаження на 1 вакансію припадає на посади службовців. Аналіз попиту та пропозиції за професійними групами у 2009 році у порівнянні з 2008 роком дозволяє уточнити, що наслідки світової фінансово-економічної кризи значно позначилися на технічних службовцях. Для цієї категорії характерний найвищий рівень навантаження (37 осіб на одну посаду). У 2008 році найвищий рівень навантаження (6 осіб) відзначався для кваліфікованих робітників сільського та лісового господарства.

Висновки

1. Для ефективного управління соціально-економічними процесами в умовах кризи необхідно забезпечити відповідне регулювання укрупненими трудовими потоками на всіх рівнях управління, а насамперед на регіональному.

2. Найбільш швидкорухливі вихідні потоки на ринку праці Донецької області відбувалися у переробних галузях економіки, переважно у металургії та машинобудуванні, добувній галузі, будівництві і торгівлі.

3. Розглядаючи динаміку рівня зареєстрованого безробіття слід визначити, що за розміром трудові потоки у Донецької області слід класифікувати як широкі, оскільки вони охоплюють понад 1% економічно активного населення.

4. Швидкість руху трудових ресурсів скоротилася за період 2006-2009 рік майже у 3,6 рази і складала у 2009 році біля 110 тис. осіб, у той же час протягом 2009 року відбувається різке скорочення як кількості вакансій, так й рівня їх укомплектування більш ніж у 2 рази.

5. Особливого значення набуває дослідження показників співвідношення попиту та пропозиції на регіональному ринку праці, які визначають глибину трудового потоку, а саме надають уявлення про певні якісні характеристики трудових ресурсів, що утворюють даний потік.

Література

1. Статистичний щорічник Донецької області за 2006-2007 роки / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Донецькій області. // donetskstat.gov.ua.
2. Статистичний збірник. Праця Донецької області за 2008 рік / Головне управління статистики у Донецькій області. – Донецьк. - 2009. – 334 с.
3. Статистичний щорічник Донецької області за 2008-2009 роки / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Донецькій області. // donetskstat.gov.ua.

Надійшла 14.03.2010